

Informe secret sobre la Lliga, d'Azorín a Antoni Maura

El dia que Azorín va fer de 007

La Fundació Antoni Maura ha descobert un informe secret realitzat per Azorín sobre les activitats de la Lliga Regionalista i els seus homes. El document, fet a instàncies d'Antoni Maura, ha estat cedit a la Casa Museu Azorín (CAM), la qual ens l'ha facilitat.

dades obtingueren la majoria en la circumscriptió de Barcelona.

La Lliga Regionalista es va formar per la fusió del Centre Nacional Català que presidia el senyor Verdager i Callís i la Unió Regionalista que presidia interinament el Dr. Fargas per haver estat elegit president del Foment del Treball Nacional el que n'era efectiu Lluís Ferrer Vidal. La Unió Regionalista era la transformació autonomista catalana de la Junta d'Adhesions al Programa del General Po-

sidents Francesc Cambó i Raimon d'Abadal, senador electe per l'Econòmica d'Amics del País. N'és secretari Pere Rahola Molinas, regidor de l'Ajuntament.

Consta de vora mil socis que paguen quotes de vint-i-quatre a seixanta pessetes anuals i sosté oficines permanents encarregades de tota mena de gestions individuals i col·lectives referents al dret de sufragi, cens, assumptes administratius i governatius. Aquestes Oficines convenientment ampliades i amb sucursals als districtes de la capital, tenen al seu càrrec en èpoques d'eleccions tot el que té a veure amb l'organització de la lluita. Cooperen amb aquesta organització distintes societats catalanistes que d'acord amb la Lliga s'han establert en diversos districtes de la circumscriptió, i són:

Al districte primer, la Lliga Regionalista de la Barceloneta i l'Ateneu Democràtic Regionalista del Poble Nou; al segon, l'Ateneu Obrer del Districte Segon; al tercer, L'Eura, Ateneu Obrer del Districte III; al quart, el Foment Autonomista Ca-

El document que presentem en exclusiva va ser descobert, recentment, entre la correspondència mantinguda entre el que va ser cap de governs liberals i conservadors i l'escriptor de Monòver. Azorín comença amb una radiografia detalladíssima de la Lliga Regionalista i passa a l'observació microscòpica dels seus militants més representatius:

«Se'n va acordar la constitució el 26 de març de 190; se'n va aprovar el reglament el 8 d'abril i va quedar constituïda el 5 de maig. El primer president va ser el doctor Robert, sent-ne vice-presidents el Dr. Miquel A. Fargas i En Narcís Verdager Callís. Va ser secretari de la Junta En Lluís Duran i Ventosa i va quedar nomenat secretari general En Ferran Agulló i Vidal.

El 12 de maig de 1901 la Lliga va prendre part en les eleccions generals, on va aconseguir que els seus quatre candi-

lavieja. Aquesta Junta havia imposat condicions a l'esmentat general a fi d'aconseguir la unió amb el senyor Silveia, condicions acordades per una Junta General celebrada el 18 de gener de 1889, l'incompliment de la qual va donar motiu perquè aquesta Junta se separara del general i evolucionara cap al catalanisme fins a coadjuvar a la formació de la Lliga Regionalista,

Actualment presideix la Lliga Regionalista Albert Rusinol, i en són vice-pre-

Tipsos de la praxiologia regionalista.

També. - Lo que llaman la praxiologia regionalista, és el que es fa en els moments de les eleccions, per exemple, en el moment de la votació, però, segons la vida, podria ser praxiologia regionalista política: hauria de ser una.

Praxiologia. - Dues moments, un per a la praxiologia, un altre per a la praxiologia política.

Carros. - Tipus d'elements del carrer, que són, en general, vehicles, vehicles de transport.

Polítics.

Final. - Dels, en general, de la praxiologia regionalista.

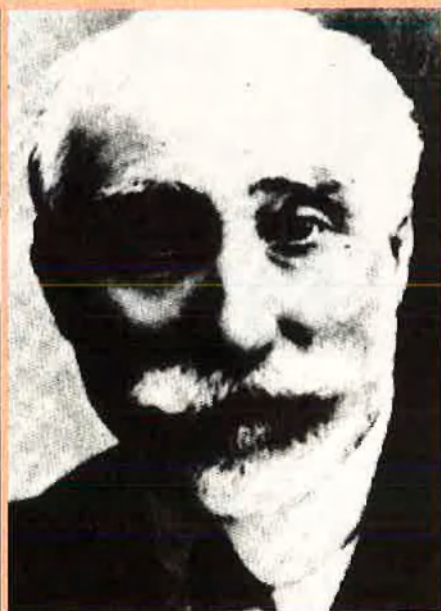
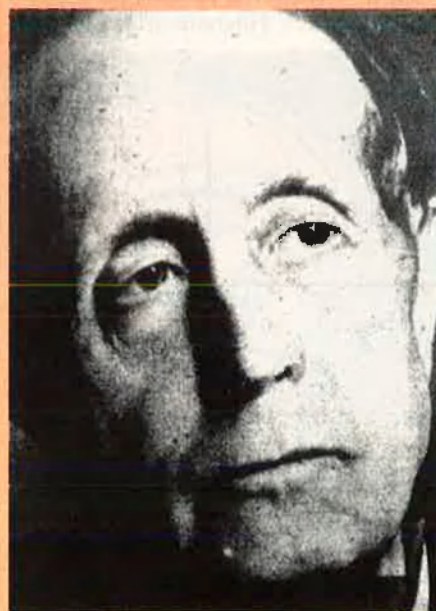
Dalt, manuscrit original. Baix, don Josep Martínez i don Antoni Maura, interessos comuns.

talà; al cinquè, s'hi estableixen sucursals de les oficines del Lliga; al sisè, s'hi estableixen també sucursals especials en una part del districte i cuida de l'altra el Centre Autonomista Roger de Flor. Al Districte setè, de gran extensió, l'Ateneu Autonomista del Districte VII, Sanch Nova d'Hostafranchs i Casino de Sants. Al districte vuitè, la Lliga Regionalista i la Unió Autonomista de Gràcia i el Centre Autonomista de Gràcia i el Centre Autonomista Català de Sant Gervasi. Al districte novè, l'Ateneu o Centre Popular Catalanista de Sant Andreu i el Centre Català d'Horta i Santa Eulària. Al desè, l'Ateneu Obrer del Poblet i l'Ateneu Obrer de Sant Martí dels Provençals; i a Sarrià, el Centre Regionalista.

Tots aquests centres proporcionen els mil dos-cents o mil cinc-cents intervenors necessaris per a cobrir les dues-cents setanta-quatre meses electorals de la circumscripció de Barcelona. El dia de l'elecció estan en comunicació telefònica directa amb la Lliga Regionalista, centre de les operacions, i reben al seu torn de les distintes seccions que tenen al seu càrrec les notícies referents a la marxa de la votació. Un bon servei d'automòbils, bicicletes i cotxes completa la xarxa de comunicacions.

Regularment a les dues hores de l'escrutini la Lliga té en el seu poder l'acta i el certificat de totes les seccions de la circumscripció de Barcelona.

Per sortejar les dificultats que ofereix el cens electoral, defensar-se d'electors

Azorín i Maura, les claus d'una relació

Josep Martínez i Ruiz, Azorín, (Monòver, 1873—Madrid, 1967). El 1896, després d'haver constatat que l'ambient literari de València no alçava "dos dedos del suelo", que en tot cas eren "voces que hacen correr los pavos", va fixar la seua residència a Madrid, on es va convertir en una de les principals figures de la Generació del 98. En cinc ocasions va ser diputat, entre 1907 i 1919, canviant de líder amb molta profusió, i es va exiliar durant el període

bèl·lic del 36-39. Com a periodista va publicar una gran quantitat d'articles, i com a escriptor va alternar la novel·la amb l'assaig i el teatre. Conscient de la unitat lingüística de què formava part, va mantenir una gran relació des de Madrid amb diversos corresponents de premsa catalans, com també una ferma amistat amb Joan Maragall i una profunda admiració per Francesc Pi i Margall. L'autor de *Superrealismo* no solament llegia en català (com ho demostra la presència en

L'informe pot datar-se entre 1905, moment en què Azorín és enviat per ABC a Catalunya, i 1908, el període de diputat.

la seua biblioteca i la seua confessió d'haver llegit, entre altres, Àngel Guimerà, Apel·les Mestres, Carles Soldevila, Eugeni d'Ors, Ausiàs Marc, Carles Riba, Joan Maragall, F. Pi i Maragall i Martí de Riquer en versió original), sinó que va arribar a comprometre una obra teatral en català, *Ifac*, que, per diverses raons, mai no va arribar a materialitzar.

Antoni Maura i Montaner (Palma de Mallorca, 1853—Torrelodones, Madrid, 1925) va encetar la seua carrera política el 1881, en ser elegit diputat liberal per Mallorca gràcies als sectors liberals i conservadors de l'illa. El 1884, superades les dificultats que havia tingut per a fer-se entendre en castellà, es va produir el seu llançament polític a les corts de Madrid, a propòsit d'una estrident campanya a favor de la reorganització de la marina de guerra. Després de diverses vicissituds i càrrecs, va ser proclamat cap del partit conservador (1903) i va formar el seu primer govern entre el desembre de 1903 i el desembre de 1904. Va organitzar el viatge d'Alfons XIII a Barcelona, durant el qual Maura va ser objecte d'un dels diversos atemptats que va sofrir, i posteriorment va governar entre gener de 1907 i octubre de 1909, obligat a la dimissió a causa del seu enfrontament personal amb el monarca. Va tornar en tres ocasions més a presidir el govern: entre març i novembre de 1918, entre abril i juliol de 1919 i entre l'agost de 1921 i el març de 1922,

sempre en governs denominats *de concentració*.

Josep Martínez i Ruiz va ser detingut a principis de 1900 com a sospitós d'haver atemptat contra la vida d'Antoni Maura. Efectuades les diligències policials, els responsables de seguretat van descobrir que el presumpte terrorista era Azorín, corresponsal del diari *Espana*, i Antoni Maura el va fer cridar i li va presentar les seues disculpes pel malentès policial. A partir d'aquest fet l'escriptor valencià i el polític mallorquí van mantenir unes excel·lents relacions que es van solidificar amb el viatge d'Azorín a la finca de Maura a Valldemossa. El 12 de maig de 1906, Azorín va ser presentat com a candidat maurista pel districte de Purchena (Almeria), pel qual va ser elegit per 5.870 vots, i el 25 d'abril de 1907 va passar a ser Diputat a Corts. Cinc anys després, el 1912, a propòsit de l'assassinat de Canalejas, el cap del partit liberal, Azorín va proposar un pla d'acció a Maura, el qual en va fer cas omís, amb la qual cosa es va acabar l'amistat entre els dos personatges.

L'informe secret d'Azorín a Maura sobre la Lliga Regionalista de Catalunya i els seus homes, amb tota probabilitat, es pot datar entre després de 1905, moment en què Azorín és enviat per ABC a Catalunya per entrevistar els militants més destacats de la Lliga, i abans de 1908, ja que és durant aquest període quan l'escriptor exerceix de diputat maurista.

falsos, prevenir les moltes repeticions de noms i poder esbrinar el domicili legal i el districte i la secció on els electors depositen el vot, la Lliga Regionalista ha de formar cada any, en publicar-se les llistes del cens electoral, un diccionari compost de més de cinc-cents volums amb cent vint-i-quatre mil paperetes classificades per rigorós ordre alfabètic dels dos cognoms de cada elector. La Lliga, al seu torn, té gràcies a les paperetes el que podem anomenar el Cens catalanista, cens que li permet trametre a domicili candidatures i conèixer el districte i la secció en què té el vot l'elector inscrit.

En les últimes eleccions de diputats es va aconseguir que reberen invitacions en els pobles d'estiueig, tant de Catalunya com de l'estranger, on residien temporalment més de quatre mil electors.

Aquest diccionari i aquest cens són les principals armes d'organització de la Lliga que li han servit, juntament amb la perícia, qualitat i honradesa dels interventors per a descobrir i desterrar per sempre els tripijocs i les martingales del caciquisme.

Les oficines de la Lliga es cuiden especialment de la revisió i la codificació anual del cens, de les llistes de primers contribuents i electors de compromissaris per a l'elecció de senadors i de la autenticació del padró de veïns.

Estan sempre sota la direcció del secretari general, Ferran Agulló.

Francesc Cambó, Josep Carner, Miquel dels Sants Oliver i Enric Prat de la Riba.

Etopela dels principals regionalistes, segons Azorín

Cambó [Francesc Cambó i Batlle]. Allò que els francesos en diuen un arribista; hàbil, audaç; els seus correligionaris esperen molt de les seues iniciatives parlamentàries. La seua il·lusió: ser diputat per Barcelona; té, segons he vist, secretes aspiracions a cap dels conservadors. Tipus polític: conde de Romanones.

Rusinol [Albert Rusinol i Prats, germà de Santiago Rusinol]. Bon xicot; una mica vague, perplex, indecís; articulista meravellós.

Carner [Josep Carner i Puig-Oriol]. Tipus clàssic del romà; gest clar, enèrgic, rectilini; home de Parlament.

Sunol [Ildefons Sunyol i Casanovas]. Feble, indolent. S'elogia la seua cultura; jo en la bona conversació que he mantin-

gut amb ell (parlant sobre el valor actual de Taine) he notat algun endarreriment en la informació sociològica i filosòfica.

Oliver [Miquel dels Sants Oliver]. Director del *Diari de Barcelona*. Cultura, serenitat, ponderació, pensament propi.

Prat de la Riba [Enric Prat de la Riba i Sarrà]. Fred, impassible; no té ni paraula ni mundanitat, però posseeix un intel·lecte profund, exacte, raonador i moderníssim. És, al meu parer, el més fort pensador del regionalisme.

Domènech [Lluís Domènech i Montaner]. Apartat del moviment; una mica sacsejat —com un clàssic; els seus *Estudis polítics* tenen més de superficials que de penetrants, manca també de paraula i de do de gents.

Una de les grans forces de la Lliga és intervenir oficiosament en la formació de quasi totes les candidatures de les societats econòmiques, literàries i artístiques de Barcelona, en les juntes directives de les quals estan sempre en majoria, quan no n'ocupen els primers càrrecs, socis de la Lliga Regionalista o d'altres fraccions del catalanisme militant.

Una altra de les forces de la Lliga és la constant relació i afinitat amb *La Veu de Catalunya*.

La iniciativa política correspon a l'anomenada Comissió d'Acció Política constituïda actualment pels senyors Rusinyol, Abadal, Cambó, Prat de la Riba, Marquès de Camps i Girona.

Les despeses que ocasionen les eleccions de Barcelona se sufraguen amb

fons obtinguts per subscripció pública a la qual contribueixen en primer terme els candidats.

La Lliga Regionalista està en acció constant d'organització i propaganda circumscrites fins ara a Catalunya, però que aviat s'estendran a la resta d'Espanya en compliment del que s'estableix en un article dels seus estatuts.

La Lliga manté una estreta relació amb els tres-cents centres regionalistes, catalanistes i autonomistes de Catalunya i els seixanta-vuit periòdics que defensen aquestes idees. Està també en relacions amb la Lliga Foral Autonomista de Guipúscoa, els autonomistes gallecs, valencians, granadins, asturians, navarresos i amb societats nacionalistes i regionalistes de França, Hongria, Polònia, Creta,

Bohèmia, etc.

La propaganda es fa a base d'organització de mitjans i conferències a tot Catalunya i per mitjà de publicacions de fullets. Moltes de les societats adherides a la Lliga tenen organitzat orfeó, muntades escoles primàries d'arts i oficis, companyies dramàtiques, etc.

La Lliga Regionalista alberga gratuïtament en el seu local social la Federació Escolar Catalana, societat composta com el seu nom indica d'estudiants de les diferents facultats i carreres especialitzades de la Universitat de Barcelona, que té muntades Acadèmies per a cada facultat, laboratori de física, química i anàlisi, classes d'idiomes, etc.

Es compon en l'actualitat d'uns sis-cents estudiants».